

Kultur

Kulturredaktör
Susanne Holmlund
 060-197278
 kultur@st.nu
 Kulturchef
Gunilla Kindstrand
 010-7098001
 gunilla.kindstrand@mittmedia.se

Vem tvingar fram

Essä

Vem bestämmer egentligen hur landsbygden ska se ut?

Bjørn Egil Flø berättar en sedelärande historia om en gammal lada och om hur landsbygden skräddarsys för att passa de stadsbor som är på tillfälligt sommarbesök.

”Många av landsbygds-migranterna är okunniga om lantbrukets och landsbygdens realiteter. Bjørn Egil Flø.

Det står en lada i min hembygd. Det är snart 40 år sedan min far tog jorden i bruk som arrendejord. Framåt år 2000 blev det klart att ägarens arvingar ville sälja, och det var naturligt att min bror köpte. I köpet ingick också den gamla ladan. De senaste åren hade den använts som lagerlokal men med tiden krävdes ett rejält underhåll. Min bror och hans dotter ansåg att de inte hade råd att behålla den längre.

2005 lämnade de in en ansökan om att få riva den. Svaret kom först 2007 och var snarast nedslående.

Kommunen hade sänt ärendet till länsantikvarien och han hade avrått från rivning. Huvudskälet för att bevara är inte att den tillhörde de skyddade kulturminnena. Inte heller var den byggnadstekniskt uni. Nej, huvudskälet för att bevara ladan är att: ”Flø är en mycket spännande plats och med tanke på turism har Fløstranden stor potential till att bli en riktig pärla.” Sedan går antikvarien utomlands och hävdar att ”normän värdesätter de vita täta och labyrintaktiga byarna på de grekiska öarna” för att sedan dra in Aidsfield i Yorkshire som ”säljer stort i turist-sammanhang i Storbritannien, och till och med det kalla Svalbard är en stor attraktion”. Slutligen hävdas att ”Fløstranda är en sådan plats där gott värde tar emot”. Därför kan alltså länsantikvarien inte godkänna rivning.

– Det här är ju vansinne, sa bonden och såg på mig. Hennes blanka ögon vittnade om en undertryckt känsla av maktlöshet och förtvivlan.

– Hur tänker ni egentligen, frågade hon mig

– Ni?

– Ja, de är ju sådana som du allihopa, universitetsutbildade förstasigpåare som har fastnat i en fantasivärld och tror att det går att leva på att sälja tvål och lindukar i en gammal lada i sydväst kuling och regn.

Hon har ju rätt, min brors dotter, det är mycket sydväst kuling och regn på Flø. Det har också varit varumärket för bygden Flø ytterst i Ulstein kommun på Sunnmøre. Men tidigt på 2000-talet kom förändringen. Ett knippe arkitekter, skådespelare, stylister och baristor etablerade sig med sina designmöblerade arkitektritade hus och egna preferenser om det rurala. Bygden fick nytt liv och en ny dimension i debatten om vad landsbygden är och vad den skall vara. Med etableringen av kläddesignmärket Moods of Norway och det nyöppnade konstgalleriet som redan haft profiler som Damien Hirst på besök, har Flø blivit ett av de hip-paste resmålen på hela den yttre delen av södra Sunnmøre.

Den plötsliga populariteten vilar i hög grad på ett par av nykomlingarna, i kombination med en generell retro-romantisk och nyrural trend där landsbygden ingår som skräddarsydda representationer hos en ständigt växande norsk medelklass med känsla för havsljus, blommiga kostymer och kluvna oxkalvar i sprit.

Det var i den kontexten som min brors dotter beskyllde mig för att vara medskyldig till beslutet om ladan, och

hon har en poäng. För det är sådana som vi som är skyldiga – sådana som jag och du, som läser detta. Det är sådana som sociologerna Ketil Skogen och Olve Krage kallar representanter för det statsfinansierade segmentet av medelklassen. Människor med ett slags objektivt intresse av att upprätthålla ett hav av institutioner som griper in och reglerar människors sätt att leva. Vi är agenter för de auktoriserade sanningarna och förvaltare av hegemonisk makt, ständigt upptagna av att skapa ett Bygde-Norge utifrån vår egen bild.

Det är nämligen vi som avgör vad landsbygden skall erbjuda, det är vi som berättar vad marknaden efterfrågar, det är vi som talar om att Bygde-Norge är användbart som *identitetsmarkerande representationer av meningsbärande ruralitet*

Det är nämligen vi som ger råden, det är vi som reser runt i landet och

håller föredrag och skriver artiklar om framgångar i Bygde-Norge.

Det är vi som anser att en vindpinad lada på Yttre Flø har ...”stor potential om man tänker sig en näringslivs- och turistutveckling på Flø” som det heter i beslutet, inga andra.

Vanligt folk tror inte på detta. De delar inte länsantikvariens eller kommunens åsikter om vad som är goda affärsidéer, de delar inte heller idén om att landsbygdens framtid ligger i att kopiera koncept från de grekiska öarna eller Goathland i Yorkshire. De delar inte expertkunskapen som finns hos landsbygdssociologerna och lantbruksekonomerna, förvalta av stat och kommun och materialiserad genom offentliga satsningar på ett småskaligt jordbruk, rural turism, kontraurbaniseringsprojekt och hela den postmoderna förståelsen av den nya landsbygden. Snarare avfärdar de den som verklighetsfrämmande dårskap

Thorsten Flinck. FOTO: TT

Thorsten Flincks självbiografi ges ut i höst

LITTERATUR Spektakulära framgångar kantade av personlig tragedi utlovas i Thorstens Flincks ”En självbiografi”. Boken ges ut i september och är, enligt förlaget ”nedtecknad” av journalisten Håkan Lahger.

Thorsten Flinck berättar om hur han blev den yngste eleven på scenskolan, om sin inledande karriär på Dramaten, om sitt drogmissbruk och om ”Bergmans svek”.

Boken ska också bli en teaterföreställning. (TT)

landsbygdsidyllen?

Det kommer som en chock för dem att den rena och gröna idyllen kan vara bullrig, skitig och brutal", skriver

FOTO: NIKLAS MODIG

som kokats ihop på ett kontor i staden.

Landsbygden har ändrat sig och jag har en stark känsla av att det är fler än bara min brorsdotter som känner sig invaderad och omyndigförklarad på landsbygden idag. För i takt med kapitalismens inneboende förmåga att ändra sig, följer också landsbygden med i ändringarna. Den nya ekonomin växer fram där den gamla misslyckats.

Tvålar och lindukar formligen växer ur hjulspåren efter det produktivistiska jordbruket och omdefinierar meningsinnehållet i Bygde-Norge. Allt mer har gjorts till varor i den nya ekonomin. Det som händer kallas på fackspråk för kommodifiering eller varublivande av det rurala. Bygden, bygdekulturen och det liv människor på landet lever skall säljas för konsumtion.

Vill man förstå kommodifieringen kan vi gå till filosofen Steven Best som talar om tre stadier, en slags progression från varusamhället via skådespe-

” Landsbygden har ändrat sig och jag har en stark känsla av att det är fler än bara min brorsdotter som känner sig invaderad och omyndigförklarad i dag.

larsamhället till simuleringsamhället.

I det första stadiet, varusamhället, är varans bytesvärde en spegling av dess bruksvärde. En sak blir en vara då bytesvärdet är högre än bruksvärdet, en transformation som Karl Marx kallade värdeskapande. Värdeskapandet understödjer marknadsekonomin och gör till exempel att moroten blir viktigare som handelsvara för bonden än som mat till hans familj. Moroten går från att vara den mat som bondefamiljen äter till att bli den vara som skaffar bondefamiljen mat.

I skådespelarsamhället genomgår moroten ytterligare en transformation. Nu är den inte längre bara en matvara, utan fylls även med idén om autentiska upplevelser då vi i den ser bonden stå böjd över morotslandet. Varan är nu en upplevelse och bonden är skådespelaren i det vi upplever som en autentisk teater om landet.

Allt som sker och allt vi upplever i livet ges symboliska värden utan referenser till det faktiska innehållet. Kommodifieringen, alltså varublivandet, är en produkt av en livsstil där vi hellre förbrukar ett värde skapat av andra än att skapa något eget. I denna masskonsumtion ligger den sociala kontrollen, underhållen och stärkt genom en ständigt eskalerande konsumtion. Konsekvensen blir pacifiering och avpolitiserings. Opiumet är inte längre Gud utan kommodifierade former av fritid och underhållning.

I den sista transformeringen, simuleringsamhället, tar kommodifieringen steget in i en sorts hyper-verklighet. Nu har moroten fått ännu en egenskap, i tillägg till att vara både en matvara och en upplevelse har den nu blivit en representation. Nu står vi själva på åkern och simulerar att vi är bönder. Vi representerar oss själva och tar selfies och postar det på facebook tillsammans med en fyndig tweet. Hemma sätter vi morötterna på bordet när gästerna kommer – gärna körda genom en mixer så att de blir smoothies – för att berätta att här i huset är vi minsann sunda och friska människor för att ...du skulle bara veta hur harmoniska våra liv har blivit efter att vi började med rawfood.

Allt är kulisser, allt är symboler och ingenting är äkta. Det är inte saken i sig själv eller upplevelsen som är föremål för vår uppmärksamhet, däremot är det kopian av den; i bilden, i fiktionen, i målningen, citatet, dokumentationen eller minnet. Föremålet hör hemma i ett passerat stadium tillsammans med begrepp som originalitet och autenticitet. Det vi söker i det rurala är en symbol som kan berätta historien så som vi önskar den berättad.

Fotografer, grafiker eller textförfattare, alla arbetar vi aktivt och presenterar landsbygden och det rurala. Vi framställer verkligheten som vi anser kunden vill ha den, vi flyttar den nya traktorn ur bilden och låter den gamla stå. Vi leder in mjölkkan på fåbodvalen, tvättar henne, borstar både svansen och pannan så att hon står där som en felfri pinuppa i bilreklamen. Bygde-Norge ska sälja för miljoner, och då måste ni pyntas. Alla bidrar vi till konstruktionen av en simulerad ruralitet som ingår i definitionen av vad det rurala är och ska vara.

Kontra-urbanisten är central i berättelsen om den nya bygden. I vissa länder ser vi utflyttning från städerna till landsbygden. Utvecklingen har delvis haft ett samband med städernas växtvärk och dels med att fler arbetar i fria yrken. Flexibiliteten i dessa yrken, kombinerat med den infrastrukturella utvecklingen inom transport och kommunikation, gör det möjligt att fly de trasiga städerna och bosätta sig i idylliska lantliga omgivningar. I Norge hittar vi lite av kontraurbanisering, men idén om den urbana småbarnsfamiljen som väntar på det rätta ögonblicket för att realisera sin småbrukardröm har ändå etsat sig fast hos myndigheterna genom en serie återflyttningsprojekt.

När bygden gör sig läckra för unga nyutbildade urbana, bekräftar de också att norsk regional marknadsföring har antydning av elitism i sig. Det hand-

lar inte längre om en motkultur och det unika, men om kommersialisering av naturresurser och bostäder. Det vilar på en önskan om att få fler människor till landsbygden och kontra-urbanisterna bär också på en önskan, en önskan om att involvera sig i det som nationalekonomen och sociologen Thorstein Veblen kallar den iögonfallande konsumtionen (conspicuous consumption). Vi märker det då de prålar med rikedom och smak, när de bygger arkitektridade hus med fönster utan gardiner och när de sätter sig nere vid strandkanten en vanlig arbetsdag och spelar sina trendiga liv i rurala kulisser. Kontraurbanismen vilar på antiurbana strömningar och en romantisering av en stiliserad rural idyll, förvaltd och odlad av projektmakares budskap om att vi alla ska leva ut våra drömmar om det lyckliga livet på landet.

Många av landsbygdsmigranterna är okunniga om lantbrukets och landsbygdens realiteter. Det kommer som en chock för dem att den rena och gröna idyllen kan vara bullrig, skitig och brutal, och stundtals luktar det också illa. När de försöker rena sina nya omgivningar genom att kräva aktioner från de lokala myndigheterna för att reglera aktiviteter som i deras tycke är förorenande, då gryr konflikten mellan bönder och andra som lever och verkar på landsbygden och de nyrurala. En konflikt om vad det rurala är, vad det ska vara och i vilken riktning bygden skall gå.

Människorna på landsbygden känner inte igen sig i den bild som den statsfinansierade medelklassen tecknar om framtidens landsbygd. De känner sig omyndigförklarade i den offentliga debatten om riktning för landsbygdens utveckling. Deras sätt att leva blir utmanat av nya grannar, besökande och tillfälliga förbipasserande - och traditionella rurala intressen blir utmanade av nya aspekter knutna till livskvalitet som nykomlingarna och andra söker i det rurala; en ren natur, tystnad, estetik och vildmark, aspekter som har ett högre värde i den offentliga debatten.

Formuleringarna som människorna där hemma använde när de talade om ladugårdsaffären gav mig associationer till studier om Arbeiderkollektivet av Sverre Lysgaard och Learning to Labor av Paul Willis. Båda visar att vanligt folks avvisande av officiell kunskap är viktiga element i den egna självhävdelser och identitetskonstruktionen. Och jag tänkte att det finns anledning att påminna politiker, forskare och projektmakare om att vi måste vara varsamma. Vi måste vara försiktiga om hur långt vi kan hävda ha lämnat våra egna föreställningar och intressen i den praktiska politiken och i forskningen så väl som i projektmakeriet, då det oftast är vi själva som initierat projekten. Det är vi och våra vänner som bestämmer vem och vilka grupper och teman som skall föras fram och satsas på i den nya glesbygdspolitik.

Bjørn Egil Flo

Forskare på Norsk institutt for bioøkonomi

Översättning: Thor Övreli